

Welke eurocrisis?

Een vergelijkende analyse van de nieuwsverslaggeving in de Lage Landen

Willem Joris en Leen d'Haenens

ABSTRACT: Which Euro Crisis? A Comparative Analysis of the News Coverage in the Low Countries

This article presents a comparative analysis of the news coverage on the euro crisis in Flanders (Dutch-speaking Belgium) and the Netherlands. The aim of the research was to identify how newspapers in the Low Countries have portrayed the roots of the crisis, the main victims, and those held responsible to solve the crisis, and ways to do so. This study also analyzed the differences across geographical contexts and types of newspapers. Furthermore, it examined how the coverage changed as the crisis continued. Research findings include that Flemish newspapers more often reported about the causes of the crisis, whereas the Dutch newspapers published more articles discussing the responses to it. Furthermore, financial newspapers provided more news stories searching for a solution, while popular newspapers usually published short, factual descriptions.

KEYWORDS: content analysis, euro crisis, newspapers, EU news, framing

---

1. Inleiding

Sinds 2009 wordt Europa getroffen door een financiële crisis die de eenheidsmunt in gevaar heeft gebracht. In zwaar getroffen landen, zoals Griekenland, voelen de inwoners de crisis aan den lijve, maar ook in Nederland en België ondervinden steeds meer burgers de rechtstreekse gevolgen van de eurocrisis gekenmerkt door een sputterende economie en een verder wegzakkende arbeidsmarkt. De eurocrisis leidde tot een bestaanscrisis van de gehele Europese Unie, waarin een groeiend verlangen naar nationale soevereiniteit zich manifesteert als tegenkracht tegen het

EU-project. Een illustratie: de steun ten aanzien van de euro onder de Europese burgers is opmerkelijk gedaald sinds het begin van de eurocrisis. In 2009 werd de euro nog door 70% van de inwoners van de eurozone gesteund (Europese Commissie, 2009), terwijl het aantal voorstanders van deze eenheidsmunt in 2012 is gezakt tot nog slechts 55% (Europese Commissie, 2012).

Media zijn voor de meeste burgers de voornaamste informatiebron over de eurocrisis, die bovendien doorgaans als een technische materie wordt gepresenteerd. Percepties van burgers over gebeurtenissen zijn afhankelijk van de beschikbare informatie en de wijze waarop die opgepikt wordt (o.m. Scheufele & Tewksbury, 2007). Bovendien wordt de impact van de nieuwsberichtgeving grotendeels bepaald door de mate waarin het publiek afhankelijk is van deze media om geïnformeerd te zijn (Morton & Duck, 2001). Aangezien burgers slechts in beperkte mate rechtstreeks in contact komen met deze complexe materie, kunnen we verwachten dat de berichtgeving over de eurocrisis een belangrijke invloed zal hebben op de beeldvorming bij de burgers. Valkenburg, Semetko en de Vreese (1999) stelden eerder vast dat de berichtgeving over Europese zaken een belangrijke impact had op het begrip en de evaluatie hiervan bij het publiek.

Nieuwsmedia beslissen niet enkel welke thema's ze brengen, maar bepalen ook de manier waarop ze erover berichten. De wijze waarop een onderwerp wordt weergegeven in een nieuwsbericht kan effect hebben op de manier waarop het publiek het nieuwsonderwerp begrijpt en welk belang eraan gehecht wordt (o.m. Scheufele & Tewksbury, 2007). Zodoende kan de media-agenda de publieke opinie mee bepalen (o.m. Tversky & Kahneman, 1981). De evaluatie die burgers maken over de toekomst van de nationale economie wordt grotendeels beïnvloed door de informatie uit mediaberichtgeving (Boomgaarden *et al.*, 2011). In het najaar van 2011, waarin het aantal artikelen over de eurocrisis piekte (Joris *et al.*, 2013), steeg ook het pessimisme over de toekomst van de nationale economie: de respondenten van de Eurobarometer waren immers negatiever over de werkzekerheid naar aanleiding van de crisis (68% in het najaar van 2011 tegenover 47% in het voorjaar van 2011) (Europese Commissie, 2013a). Deze verwachtingen ten aanzien van de nationale economie werken verder door op het stemgedrag van de burgers (o.m. Duch, 2007) of op de mate van steun ten aanzien van de Europese integratie (o.m. de Vreese & Boomgaarden, 2005).

Aangezien de publieke opinie ten aanzien van de euro grotendeels gevormd wordt door de mediaberichtgeving, is het relevant om via inhoudsanalytisch onderzoek na te gaan hoe de berichtgeving over de eurocrisis verloopt en vanuit welk perspectief nieuwsmedia over die crisis in het hele Europese project berichten. De dominante beeldvorming van de eurocrisis kan geconceptualiseerd worden aan de hand van vier frame-elementen, namelijk de oorzaak, de slachtoffers, de oplossing en de gevolgen van deze maatregelen. Deze studie onderzoekt dus welke oorzaken en schuldigen voor de eurocrisis werden aangeduid, wie als

slachtoffers werden weergegeven, welke oplossingen er worden aangereikt, en hoe de eurozone zou kunnen evolueren volgens de nieuwsverslaggeving. Het onderzoek spitst zich toe op de nieuwsberichtgeving in de Lage Landen. Hoewel België en Nederland traditioneel meer pro-Europees zijn dan de meeste andere Europese lidstaten, hebben Belgen (49%) meer vertrouwen in de Europese Unie dan Nederlanders (38%) (Europese Commissie, 2013b). Bovendien voelen Belgen (53%) zich door de crisis sterker verbonden met andere Europese burgers dan Nederlanders (34%) (Europese Commissie, 2013a). Het is in dit licht relevant om na te gaan of de berichtgeving over de eurocrisis verschillend is in deze landen.

2. Welke eurocrisis?

Vooraleer de hypothesen van deze studie voor te stellen, wordt bondig samengevat wat als oorzaak van de eurocrisis wordt gezien en welke maatregelen beleidsmakers hiertegen kunnen nemen of al hebben genomen. Het ontstaan van de crisis is niet toe te schrijven aan één welbepaalde oorzaak (Müller, 2012). Vaak wordt de oorzaak van de eurocrisis gelegd bij het onverantwoordelijke gedrag van politici in de ‘perifere’ landen binnen de Europese Unie. Zij zouden onvoorzichtig geweest zijn met het begrotingstekort en de overheidsschuld hebben doen aangroeien. Dit verklaart echter slechts een deel van het ontstaan van de crisis. In Griekenland en in Portugal was de politieke wereld een belangrijke actor voor het schuldenprobleem (zie o.m. Teulings *et al.*, 2011). Na de verkiezingen van 2009 maakte de nieuw aangetreden Griekse regering bekend, dat het reële Griekse begrotingstekort veel groter was dan algemeen werd aangenomen. Uiteindelijk bleek dit begrotingstekort zelfs opgelopen te zijn tot bijna 16% van het bruto binnenlands product (BBP) (Visser, 2012), terwijl een maximaal begrotingstekort van 3% is vastgelegd in het Verdrag van Maastricht (1 november 1993). Een nog belangrijkere aanleiding tot de eurocrisis bleek echter het gebrekkige toezicht op de banken, niet alleen in Griekenland, maar evenzeer in Spanje en Ierland (Teulings *et al.*, 2011). Spanje kampte bovendien met een vastgoedbubbel. De vastgoedleningen van regionale banken vielen onder een staatsgarantie. In Ierland werd na het faillissement van de Amerikaanse zakenbank Lehman Brothers in 2008 de private schuld overgenomen door de overheid. De eurocrisis draait eerder om een bankencrisis dan om een schulden crisis van overheden. Dit geldt niet alleen voor de Zuid-Europese landen. Ook de noordelijke, economisch sterkere eurolanden werden getroffen door de bankproblematiek. Bovendien spelen de financiële markten een dubieuze rol in de speculaties ten aanzien van de euro en bepaalde eurolanden (Wihlborg, Willett & Zhang, 2010).

Naar de constructie van de Economische en Monetaire Unie (EMU) wordt meermaals verwezen als oorzaak van de huidige crisis. Al van bij haar oprichting in 2009 was duidelijk dat de EMU niet voldeed aan de criteria van een krachtige muntunie. Sommige landen bleken economisch nog niet klaar om toe te treden tot de euro. Bovendien is er sprake van een structurele spanning tussen het gecentraliseerde beleid van de muntunie en de onafhankelijkheid van de Europese Centrale Bank (ECB) enerzijds en het behoud van nationale economische soevereiniteit door de lidstaten anderzijds (Visser, 2012). Geen enkele overheid wilde de economische zelfstandigheid uit handen geven (Müller, 2012): het nationale belang bleef immers de prioriteit van elke regeringsleider. Bovendien verschilden de lidstaten in de eurozone onderling sterk; ze hadden ook andere voor- en nadelen gezien bij de invoering van een gemeenschappelijke munt (Hall, 2012). De export van de noordelijke landen zou bijvoorbeeld worden bevorderd, doordat de Zuid-Europese landen niet meer zouden kunnen teruggrijpen naar muntdevaluatie. De zuidelijke landen zouden een betrouwbaarder imago krijgen en daardoor goedkoper kunnen lenen. De financiële markten beschouwden de eurolanden echter als één blok met dezelfde risico's, ook al bleef, zoals eerder vermeld, ieder land verantwoordelijk voor het gevoerde economische beleid (Visser, 2012). Ook het Verdrag van Maastricht heeft deels bijgedragen tot deze crisis: het Stabiliteits- en Groeipact bleek niet krachtig genoeg om de begrotingstekorten van de landen onder controle te houden (Teulings *et al.*, 2011).

Tot zover de vele oorzaken van de eurocrisis. Over de mogelijke oplossingen werd flink gedebatteerd. Een aantal maatregelen op korte termijn werden doorgevoerd (Visser, 2012). Probleemlanden werden gesteund doordat noodfondsen werden opgericht, en de ECB kocht staatspapieren op om de stijging van de rente in de betrokken landen tegen te gaan. In ruil daarvoor moesten de lidstaten zware inspanningen leveren om het begrotingstekort en de overheidsschuld aan te pakken. In een latere fase werd aan private partners gevraagd om de schulden ten aanzien van de zwakkere landen deels kwijt te schelden. Er werden ook groei- en relancemaatregelen getroffen: volgens sommigen was het echter allemaal '*too little, too late*' (Salines, Glöckler & Truchlewski, 2012).

Naast deze eerder kortetermijnmaatregelen werd er nagedacht over mogelijke oplossingen op de langere termijn. Doorgaans werd de overdracht van de economische soevereiniteit van de lidstaten naar de EU als oplossing gezien. Negen-tig procent van de Europeanen geeft in een peiling van de Europese Commissie (2013a) aan dat ze een grotere rol weggelegd zien voor de EU en pleit voor een grotere samenwerking tussen de lidstaten. Naast een overdracht van soevereiniteit zijn structurele hervormingen in probleemlanden vereist, zoals de hervorming van het belastingstelsel, de arbeidsmarkt, het onderwijs, het pensioenstelsel, etc. Uit een Eurobarometer-peiling (Europese Commissie, 2013a) bleek dat een zeer grote meerderheid van de Europese inwoners (89%) gelooft dat hun land hervormingen

moet doorvoeren met het oog op de toekomst. De Europese burgers verwachten de vermelde oplossingen voornamelijk van de EU (22%) en van de nationale overheden (21%), maar ook (13%) van andere instanties zoals het Internationaal Muntfonds (IMF) (Europese Commissie, 2013a). Vooral Belgische burgers zien de EU (32%) als de meest adequate instelling om de economische en financiële crisis op te lossen. In Nederland ligt dit percentage lager (17%). Nederlanders verwachten voornamelijk een oplossing door de G20 (29%) of door de Nederlandse overheid (21%).

Al deze oplossingen hebben één gemeenschappelijk doel voor ogen: het behoud en het versterken van de eurozone. Een meerderheid van de respondenten van de Eurobarometer (53%) gelooft dat, eens de crisis voorbij is, Europa sterker zal zijn op de lange termijn (Europese Commissie, 2013a). Sommige economen pleiten echter voor het einde van de huidige eurozone, hetzij uitmondend in de splitsing in een sterke noordelijke munt (NEURO) en een munt voor de zwakkere zuidse lidstaten, hetzij in een volledige stopzetting van de munteenheid en het herinvoeren van de oude munten per land (Ahearn *et al.*, 2012).

3. Framing van de eurocrisis

Dit artikel vertrekt vanuit een framing-benadering. Frames worden beschouwd als 'schemata of interpretation' die het mogelijk maken om informatie te contextualiseren, te begrijpen en te benoemen (Goffman, 1993). De *Cascading Activation Theory* van Entman (2003, 2004) stelt dat de politieke wereld en andere elites invloed hebben op de media. Deze media bepalen welke nieuwsframes ze hanteren bij de berichtgeving aan het publiek. De wijze waarop een bericht is opgesteld, heeft effect op hoe dit bericht wordt begrepen door het publiek (Scheufele & Tewksbury, 2007). De keuzes die journalisten maken, hebben invloed op het verloop van het publieke debat en op hoe het publiek iets interpreteert (Van Gorp, 2010). Als de Europese politiek bijvoorbeeld wordt voorgesteld als een speelterrein voor strategische politici die voornamelijk handelen uit eigenbelang, dan voedt dit het publieke scepticisme (o.m. de Vreese, 2007).

Hoewel framing geen universeel geaccepteerde conceptualisering kent (Entman, 1993), kunnen we stellen dat framing bestaat uit twee met elkaar verweven concepten: mediaframes en individuele frames (o.m. de Vreese, 2003; Scheufele, 1999). Bij mediaframes verwijst framing naar de gekozen structuur van boodschappen door de zender (bijvoorbeeld de journalist). Er moet zich immers bij elke boodschap een selectie, benadrukking of exclusie van bepaalde elementen voltrekken (Gamson & Modigliani, 1989). De zender kan bewust of onbewust een denkkader toevoegen aan de boodschap. Deze mediaframes komen tot stand in het proces van

frame building, en dit proces vindt plaats op het macroniveau (Scheufele, 1999). Bij de individuele frames (ook wel publieksframes genoemd) verwijst framing naar de assumptie dat een frame effect heeft op de individuele denkkaders (o.m. Cappella & Jamieson, 1997). Een frame activeert dan een cognitief denkkader bij de ontvangers van de boodschap dat vergelijkbaar is met de originele boodschap. Hier is sprake van de vorming van een construct op microniveau (Scheufele, 1999). In deze bijdrage zullen de mediaframes bestudeerd worden.

Studies die gebruik maken van framing als onderzoeksmethode vertrekken van verschillende theoretische en methodologische benaderingen, maar algemeen kunnen twee methodologische benaderingen onderscheiden worden om frames in de berichtgeving te identificeren: inductief en deductief (Semetko & Valkenburg, 2000; Matthes & Kohring, 2008). Bij de inductieve benadering wordt getracht de aanwezige frames met open blik te identificeren zonder vooraf bepaalde frames in gedachten te hebben (o.m. Van Gorp, 2010). De deductieve benadering vertrekt met vooraf vastgelegde frames als variabelen, om na te gaan in welke mate deze frames optreden in de berichtgeving (o.m. Semetko & Valkenburg, 2000; d'Haenens, 2005). Bovendien kunnen frames in de politieke en economische berichtgeving opgedeeld worden in generieke en issue-specifieke frames (de Vreese, Peter & Semetko, 2001). Generische frames kunnen gehanteerd worden bij een brede waaier van thema's, over verschillende periodes heen, en zelfs tussen verschillende culturele contexten (o.m. Semetko & Valkenburg, 2000). Dit maakt vergelijkingen makkelijker. Issue-specifieke frames zijn echter eigen aan een bepaald onderwerp en kunnen daarvoor het onderzochte onderwerp of de gebeurtenis meer in detail in kaart brengen (de Vreese *et al.*, 2001). In dit artikel gaan we op zoek naar de oorzaken en slachtoffers van de eurocrisis, de oplossingen hiervoor en de gevolgen van de genomen maatregelen. Deze frames zijn bijgevolg issue-specifiek.

In dit onderzoek hanteren we de breed gedragen definitie van Entman (1993, p. 52): Framing is "to select some aspects of a perceived reality and make them more salient in a communicating context, in such a way as to promote a particular problem definition, causal interpretation, moral evaluation, and/or treatment recommendation". Journalisten kunnen volgens de framing-theorie in grote mate bepalen op welke manier het publiek zal denken over de eurocrisis. Ze kunnen verschillende aspecten van dit probleem belichten volgens de cognitieve denkkaders van het publiek. Journalisten kunnen ervoor kiezen om bepaalde oorzaken van de crisis meer of minder te belichten in de berichtgeving; ze kunnen slachtoffers in de kijker zetten, een verantwoordelijke aanwijzen om het probleem op te lossen en zelfs bepalen wat deze oplossing exact moet inhouden. Daarnaast kunnen krantenartikelen de gevolgen van de voorgestelde maatregelen suggereren. Dit alles kan effect hebben op hoe het publiek het nieuws zal interpreteren. Bijgevolg is het relevant om via inhoudsanalytisch onderzoek na te gaan vanuit welk perspectief de nieuwsmedia over de eurocrisis berichten. Volgende frame-elementen van de

crisis zullen geanalyseerd worden: oorzaak, slachtoffer, oplossing, en het gevolg van de maatregel.

Oorzaak Dit frame-element zal invloed hebben op de perceptie van de schuldige aan deze crisis. De oorzaak of schuldige van de crisis is belangrijk om het probleem te definiëren en vervolgens te zoeken naar een gepaste oplossing. Afhankelijk van de gepercipieerde oorzaak zullen mogelijk andere maatregelen nodig zijn volgens de journalist of het publiek.

Slachtoffer De dominante beeldvorming van de eurocrisis wordt ook bepaald door de voornaamste slachtoffers die aangeduid worden in de berichtgeving. Zijn we zelf een slachtoffer? Of lopen we zelf geen enkel risico?

Oplossing De gepaste oplossing voor de eurocrisis bestaat uit drie frame-elementen: de verantwoordelijke actor voor de oplossing, de kortetermijnoplossing, en de langetermijnoplossing. De voorgestelde oplossing in de berichtgeving zal invloed hebben op de voorkeuroplossing in de gedachten van het publiek.

Gevolg van de maatregel Dit laatste frame-element speelt een belangrijke rol in de perceptie van het publiek ten aanzien van de crisis. De maatregelen om de eurocrisis op te lossen kunnen positief of negatief uitdraaien. Is de euro gedoemd om te verdwijnen? Of zullen de maatregelen hun effect niet missen en de eurozone doen overleven of zelfs sterker maken?

Wij definiëren de kwantitatieve combinatie van bovenstaande frame-elementen als een frame. Van Gorp (2010) en Entman (1993) leverden de inspiratie voor deze invulling van frames. De verschillende frame-elementen vormen samen een frame en bepalen de beeldvorming over de eurocrisis. Deze frame-elementen zullen in het artikel vergeleken worden op drie niveaus: land, type krant, en periode.

Ten eerste wordt de berichtgeving in België en in Nederland vergeleken. België en Nederland zijn traditioneel meer pro-Europees dan de meeste andere lidstaten. In 2005 verwierpen de Nederlanders echter de Europese Grondwet in een referendum, hetgeen de houding van Nederland tegenover de EU toch in een ander daglicht plaatst. Sindsdien toonden de opiniepeilingen een steeds kritischere houding van de Nederlandse burgers ten aanzien van de EU. Ook de Nederlandse regeringen voeren sinds 2005 een kritischer Europees beleid. Nederland staat ook bekend voor het 'harde' besparingsbeleid van de kabinetten-Rutte I en II, waardoor we een kritischere houding verwachten van de Nederlandse media ten aanzien van de mogelijke oplossingen voor de crisis en wie hiervoor moet opdraaien. Nederlanders (38%) hebben minder vertrouwen in de EU dan Belgen (49%) (Europese Commissie, 2013b). Daarnaast geloven Nederlanders (54%) minder dan Belgen (64%) dat de EU voldoende macht en instrumenten heeft om de economische belangen van Europa adequaat te verdedigen. Bovendien, zoals aangehaald in de inleiding, bleek dat Nederlanders (34%) zich minder verbonden voelden met andere Europeanen in vergelijking met Belgen (53%). Economische samenwerking is echter wel een belangrijk terrein waarop Nederlanders zich verbonden voelen met andere Euro-

peanen, zoals het vrij verkeer van personen, goederen en diensten binnen de EU. Zowel Belgen (91%) als Nederlanders (87%) wensen meer samenwerking tussen de lidstaten van de EU (Europese Commissie, 2013a en 2013b). Algemeen verwachten we dat de Nederlandse kranten als oplossing naar voren zullen schuiven dat de landen van de eurozone met elkaar moeten samenwerken om de euro te behouden of te versterken. De Belgische dagbladen zouden deze oplossing eerder binnen de schoot leggen van de EU, waarin ze meer vertrouwen hebben. Dit zou moeten leiden tot een diepere integratie van de eurozone.

Ten tweede wil deze studie nagaan of er een verschil in berichtgeving merkbaar is tussen krantentypes. Van gespecialiseerde financiële en economische kranten kan verwacht worden dat ze meer diepgaande analyses zullen aanbieden over de complexe, technische kanten van de eurocrisis. We kunnen vooral verwachten dat financiële kranten uitgebreid aandacht zullen schenken aan oplossingen voor de crisis. Van publieksdagbladen verwachten we vooral een feitelijk relaas. Van kwaliteitskranten nemen we aan dat ze zich in een tussenpositie bevinden: ze besteden uitgebreid aandacht aan economische thema's, maar zullen niet zo ver gaan als de gespecialiseerde pers. Publiekskranten zijn doorgaans ook meer gericht op sensatie, waardoor verwacht kan worden dat ze meer zullen berichten over het einde van de euro, wat extra aandacht kan trekken van het brede publiek.

Ten derde onderzoekt dit artikel of er een verschil waar te nemen valt doorheen de tijd. We kunnen verwachten dat naarmate de crisis evolueert, er minder aandacht zal gaan naar reflecties over de oorzaken van de crisis en meer aandacht naar de formulering van oplossingen. Naarmate de crisis vordert en de euro overleeft, zullen de kranten vaker het behoud van de euro voorspellen. Er wordt dan immers verondersteld dat, als de euro de zwaarste storm kan overleven (eind 2011), de euro zal blijven bestaan, ook al zullen er nog problemen opduiken in de toekomst.

Op basis van de definitie van Entman (1993), die stelt dat het berichten over en het promoten van oorzaken, gevolgen en oplossingen een cruciaal effect hebben op de cognitieve denkkaders van het publiek, werden vier onderzoeksvragen opgesteld. Vervolgens werden hypothesen geformuleerd die rekening houden met de verschillen tussen België en Nederland, de krantentypes, en de periodes.

Hieronder worden deze onderzoeksvragen en hypothesen overzichtelijk weergegeven:

OV1: Welke oorzaken van de crisis komen aan bod in de berichtgeving?

H1: Financiële kranten besteden meer aandacht aan het berichten van de oorzaken van de crisis dan publiekskranten. Kwaliteitskranten nemen een tussenpositie aan.

H2: In het begin van de crisis zal er meer aandacht besteed worden aan de oorzaken van de crisis.

OV2: *Wie wordt voorgesteld als slachtoffer in de berichtgeving over de eurocrisis?*

H3: *Griekenland is het grootste slachtoffer van de crisis in de berichtgeving.*

H4: *Zuid-Europa is de regio die het zwaarst getroffen is volgens de berichtgeving.*

OV3: *Welke oplossingen worden het vaakst weergegeven in de berichtgeving over de eurocrisis?*

H5: *Nederlandse kranten zullen vaker berichten dat de landen van de eurozone moeten samenwerken aan een oplossing, terwijl Belgische kranten vaker de EU als verantwoordelijke actor voor de oplossing zullen aanduiden.*

H6: *Financiële kranten besteden meer aandacht aan het berichten van oplossingen voor de eurocrisis.*

H7: *Publiekskranten stellen het ontbinden van de eurozone vaker voor als mogelijke oplossing voor de eurocrisis dan de andere krantentypes.*

H8: *Naarmate de crisis vordert, zal er meer bericht worden over de oplossingen van de crisis.*

OV4: *Welke gevolgen van de voorgestelde maatregelen worden het meest weergegeven?*

H9: *Nederlandse kranten berichten vaker dat de voorgestelde maatregelen zullen leiden tot een behoud of versterking van de eurozone. Vlaamse kranten berichten vaker over een diepere integratie van de eurozone.*

H10: *Financiële kranten en kwaliteitskranten voorspellen vaker het behoud van de euro; Publiekskranten voorspellen vaker het einde van de euro.*

H11: *Naarmate de crisis vordert, zullen de kranten vaker het behoud van de euro voorspellen.*

4. Methode

Voor deze studie werd een kwantitatieve inhoudsanalyse uitgevoerd op Vlaamse en Nederlandse kranten. Er werd gefocust op dagbladen, omdat de printmedia in Europa nog steeds het vertrek- en het ijkpunt vormen voor de gehele productiecycclus van nieuws en het verloop van het maatschappelijke debat (Lund & Willig, 2010). Kranten informeren immers niet alleen de burgers, ze beïnvloeden ook de agenda van de andere nieuwsmedia en de beleidsvoerders.

De inhoudsanalyse vertrok van een codeerinstrument dat opgesteld werd in samenwerking met het *Reuters Institute for the Study of Journalism* (2013, <http://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk>). De volgende variabelen werden geco-

deerd in ons onderzoek: land, naam van de krant, datum van publicatie, journalistiek genre, bron, lengte van het artikel.

Naast deze algemene berichtkenmerken werden inhoudelijke elementen van de artikelen gecodeerd. Ten eerste werd nagegaan of er in het artikel een oorzaak werd aangegeven, en zo ja, welke de voornaamste oorzaak van de crisis was. Hiervoor werden de aangehaalde oorzaken uit de inleiding geclusterd tot de volgende categorieën: structuur van het eurosysteem, nationaal industrieel beleid of ontwikkelingen hierin, nationaal fiscaal en sociaal beleid, beleid van banken en financiële instellingen, politieke oorzaken, Verdrag van Maastricht, algemene economische oorzaken, of nog andere mogelijke oorzaken. Ten tweede werden de voornaamste slachtoffers van de eurocrisis in de nieuwsartikelen gecodeerd: een specifiek land of regio, politieke en financiële autoriteiten, private economische actoren zoals banken, de bevolking, of andere vernoemde slachtoffers. Ten derde werd gecodeerd of er in het artikel werd aangegeven wie moet voorzien in de oplossing voor de crisis: de lidstaten met staatsschuldproblemen, de lidstaten zonder zware staatsschulden, de leden van de eurozone samen, de Europese Unie, de Europese Centrale Bank (ECB), het Internationaal Muntfonds of de Wereldbank, banken of private investeerders, of nog andere verantwoordelijken. Ten vierde werd gekeken welke kortetermijnoplossing gepresenteerd werd in het nieuwsbericht: leningen van andere landen, leningen of aankoop van staatspapier door de ECB, uitstel of (gedeeltelijke) kwijtschelding van de terugbetaling van bestaande leningen, het verminderen van de staatsschuld, beleid gericht op groei en relance, of nog andere oplossingen. Ten vijfde werd gekeken naar de langeretermijnmaatregelen in de artikelen, zoals meer macht en toezicht door de EU over de nationale begrotingen, nationale structurele hervormingen in probleemlanden, het opdelen of beëindigen van de eurozone, of nog andere. Ten zesde werd in de nieuwsberichten nagegaan welke gevolgen de steunmaatregelen zouden hebben op de toekomst van de eurozone: diepere integratie van de eurozone, het behoud of de versterking van de huidige eurozone, het einde van deze eurozone, het creëren van een langdurige geldstroom naar landen met zware staatsschulden, inflatie in heel Europa, of nog een ander gevolg van de maatregelen.

De codeurs werkten onafhankelijk van elkaar. Voorafgaand aan de codeerfase werd hetzelfde materiaal gezamenlijk beoordeeld en werden de coderingen onderling vergeleken. Deze training heeft geleid tot een beter inzicht in het codeboek bij de codeurs en zorgde uiteindelijk voor een hoge mate van betrouwbaarheid (Krippendorffs alpha) uitgevoerd op vijf percent van de artikelen ($n = 74$) (Hayes & Krippendorff, 2007). De scores voor de algemene berichtkenmerken waren zeer hoog: journalistiek genre ($\alpha = .89$), bron ($\alpha = .96$), en lengte van de artikelen ($\alpha = 1.00$). Ook de scores voor de inhoudelijke variabelen waren hoog: oorzaak ($\alpha = .76$), slachtoffer van de crisis ($\alpha = .68$), verantwoordelijke voor oplossing ($\alpha = .80$), kortetermijnoplossing ($\alpha = .83$), langetermijnoplossing ($\alpha = .78$), gevolg van steunmaatregelen ($\alpha = .86$).

4.1. *Steekproef*

De artikelen uit deze steekproef werden verzameld via de online-krantendatabanken Mediargus en Lexis Nexis op basis van de zoektermen: 'eurocrisis' en 'euro EN crisis'. Acht kranten werden geanalyseerd: de belangrijkste financiële krant per land (*Het Financieele Dagblad* en *De Tijd*), twee toonaangevende kwaliteitskranten per land (*NRC Handelsblad*, *de Volkskrant*, *De Standaard* en *De Morgen*), en de belangrijkste populaire krant van Nederland en Vlaanderen (*De Telegraaf* en *Het Laatste Nieuws*). Artikelen werden geselecteerd binnen elf periodes rondom belangrijke gebeurtenissen met betrekking tot de eurocrisis. De periodes duurden telkens twee weken, zeven dagen voor het evenement tot zeven dagen erna. Tabel 1 biedt een overzicht van deze elf periodes.

TABEL 1. Beschrijving van de onderzochte periodes.

Periode	Data	Beschrijving van het evenement
1	4-18 februari 2010	EU-top van 11-12 februari 2010 over de rol van de Europese regeringen en het IMF bij steunoperaties
2	25 april-9 mei 2010	Akkoord tussen eurolidstaten en het IMF over steun aan Griekenland
3	9-23 december 2010	Verdragsherziening van 16 december 2010
4	29 juli-12 augustus 2011	ECB vraagt Italië meer besparingen
5	28 september-12 oktober 2011	Griekse algemene staking tegen besparingen
6	20 oktober-3 november 2011	EU-top van 26-27 oktober over het stabiliteitsfonds, nieuwe hulp en een herkapitalisatie van de banken
7	5-19 november 2011	Aftreden Berlusconi/aanstelling Monti en besparingen in Frankrijk
8	20-30 november 2011	Groenboek van Europese Commissie over stabiliteitsfonds en overdracht soevereiniteit naar Europa
9	16-30 mei 2012	EU-top van 23 mei over groei en evenwichtige besparingen
10	21 juni-5 juli 2012	Spanje vraagt noodhulp/EU-top
11	8-22 juli 2012	Merkel wijst op de noodzaak van strengere budgetcontrole en Europees toezicht

De gevonden artikelen werden eerst gelezen en beoordeeld om na te gaan of deze wel degelijk over de eurocrisis handelden. Indien de berichten niet of slechts in zeer beperkte mate over de eurocrisis gingen, werden ze uit de analyse geweerd. Volgende artikelen vielen af: artikelen over de Amerikaanse schulden crisis of over de Belgische regeringsvorming, evenals lezersbrieven en nieuwsitems die enkel beurscijfers bevatten zonder redactionele verduidelijking. De uiteindelijke steekproef van deze studie bestond uit 1464 artikelen.

Vooraleer de onderzoeksvragen te beantwoorden, bespreken we eerst enkele algemene berichtkenmerken van de artikelen uit onze steekproef. Van alle artikelen ($n = 1464$) over de eurocrisis verschenen de meeste berichten in *De Tijd*

($n = 255$), gevolgd door *De Standaard* ($n = 234$), *NRC Handelsblad* ($n = 221$), *De Morgen* ($n = 205$), *Het Financieele Dagblad* ($n = 204$) en *de Volkskrant* ($n = 186$). Minder nieuwsberichten over de eurocrisis werden gevonden in de publiekskranten: *Het Laatste Nieuws* ($n = 90$) en *De Telegraaf* ($n = 60$). De meeste artikelen uit onze steekproef verschenen in 2011 (53%). In dat jaar verscheen het dubbel aantal artikelen over de eurocrisis in vergelijking met 2010 (23%) en 2012 (24%).

Het journalistieke genre van de artikelen over de eurocrisis was vaak een diepgaand achtergrondartikel met extra duiding en analyse (42%), of een kort nieuwsbericht met een opsomming van de feiten (30%). Verder waren er opinieartikelen (13%), editorialem (6%) en interviews (5%). *Feature stories* of *human interest*-verhalen (3%) werden slechts in beperkte mate gepubliceerd. Het journalistieke genre verschilde significant tussen Vlaanderen en Nederland, $\chi^2(5) = 42,871$; $p < .001$. Vlaamse kranten publiceerden meer korte nieuwsberichten en editorialem, terwijl de Nederlandse kranten vaker achtergrondartikelen en opinieartikelen uitbrachten. Tussen de types van krant was er ook een significant verschil wat het journalistieke genre betreft, $\chi^2(10) = 150,373$; $p < .001$. Financiële dagbladen, en in mindere mate de kwaliteitskranten, hadden opvallend meer achtergrondartikelen. In publiekskranten daarentegen verschenen voornamelijk korte nieuwsberichten die enkel de feiten weergaven. Daarnaast boden de publiekskranten zeer weinig opiniërende artikelen.

De artikelen over de eurocrisis waren doorgaans middellang. Qua lengte hanterden we de volgende criteria: korte artikelen bevatten maximaal 500 woorden, middellange artikelen bevatten tussen de 500 en de 999 woorden, en lange artikelen tellen 1000 woorden of meer. Vlaamse kranten besteedden meer aandacht aan de eurocrisis. De meerderheid van de artikelen uit onze steekproef zijn verschenen in Vlaamse kranten (54%, $n = 793$), Nederlandse kranten publiceerden minder (46%, $n = 671$). De lengte van de artikelen verschilde echter niet significant, $t(1461,938) = -.829$; $p = .407$. Indien het gemiddeld aantal verschenen artikelen per type wordt vergeleken, valt op dat vooral financieel-economische dagbladen ($n = 230$) publiceerden over de eurocrisis, gevolgd door de kwaliteitskranten ($n = 214$). Opvallend minder artikelen werden gevonden in publiekskranten ($n = 75$). Wanneer de lengte van de artikelen wordt bestudeerd, merken we een significant verschil op tussen de krantentypes, $F(2,1461) = 10,150$; $p < .001$. Kwaliteitskranten ($Mean = 1.90$) berichten het meest uitgebreid over de eurocrisis. Dit waren significant langere artikelen dan de nieuwsberichten in financiële dagbladen ($Mean = 1.70$) en publiekskranten ($Mean = 1.59$), die onderling niet significant van elkaar verschillen.

De auteurs van de artikelen waren doorgaans journalisten van de dagbladen zelf (76%). In Nederlandse kranten (7%) werden artikelen vaker geschreven door correspondenten dan in Vlaanderen (1%). De verklaring kan gezocht worden in het feit dat de meeste Europese instellingen zich in Brussel bevinden. Vlaamse kranten

hoeven dus geen correspondenten naar het buitenland te sturen voor verslaggeving in de Europese hoofdstad. Verder verschenen er nieuwsberichten geschreven door experts (10%). Deze artikelen waren telkens opinieartikelen.

5. Resultaten

De resultaten zullen per topic gepresenteerd worden. Achtereenvolgens bespreken we de oorzaak van de crisis, gevolgd door de slachtoffers ervan, de verantwoordelijken voor een oplossing, de oplossingen op korte en lange termijn, en de gevolgen van deze aangereikte oplossing. Ten slotte vergelijken we de framing van de eurocrisis in Vlaanderen en Nederland.

5.1. *Oorzaken van de eurocrisis*

Zoals in de introductie van dit artikel duidelijk werd, is er geen eenduidige oorzaak voor de eurocrisis te definiëren. Het is dan interessant om na te gaan welke oorzaak in de artikelen het vaakst naar voren komt. In bijna de helft van de artikelen (48%) over de eurocrisis werd een oorzaak vernoemd. Het fiscale en sociale beleid van de verschillende lidstaten kwam als belangrijkste oorzaak naar voren. Deze artikelen handelden voornamelijk over de hoge staatsschuld van alle landen en het lakse schuldenbeleid van sommige probleemlanden. Het beleid van banken en financiële markten bleek een tweede belangrijke oorzaak in de berichtgeving over de eurocrisis. Het betrof berichten die handelden over speculatie tegen de euro of tegen probleemlanden, over nationale en internationale banken die te veel geld hadden uitgeleend aan landen of private partners, over banken die niet meer wilden investeren in overheidsobligaties en in de economie, en over het (zwakke) beleid van de ECB. Een derde belangrijke oorzaak voor de eurocrisis in de krantenartikelen is te situeren in de politieke wereld. Deze berichten gingen over het gebrek aan een sterke politieke klasse in de probleemlanden, over landen die weigerachtig zijn ten opzichte van een machtstransfer naar de EU, over zwakke Europese instellingen, en over de verschillende politieke culturen in Europa. Een vierde oorzaak die gepresenteerd werd in de kranten betrof de startconditie en de structuur van het eurosysteem (7%). Hier ging het dan voornamelijk over artikelen die de onverenigbaarheid blootlegden tussen één munteenheid en lidstaten met een zeer grote mate van fiscale en economische soevereiniteit, maar er werd tevens verwezen naar het feit dat de euro geen stevige economische fundamenten heeft, en dat sommige probleemlanden economisch en structureel niet klaar waren bij de start van het euroverhaal. Andere oorzaken, die minder frequent aangehaald

werden in de berichtgeving, zijn het nationale industriële beleid (zoals de Spaanse vastgoedzeepbel, de lage lonen in Duitsland en de lage competitiviteit en productiviteit in de problemlanden), het Verdrag van Maastricht dat te weinig sancties kan opleggen aan landen met hoge schulden, en de algemene economische situatie zoals de recessie of de globalisatie. In tabel 2 wordt een overzicht geboden van de frequentie van de zes mogelijke oorzaken van de eurocrisis in de berichtgeving.

TABEL 2. Frequentie van mogelijke oorzaken van de eurocrisis in de kranten (in %).

Hoofdoorzaak	Percentage
Nationaal fiscaal en sociaal beleid	13
Beleid van banken en financiële markten	10
Politieke wereld	8
Structuur van het eurosysteem	7
Nationaal industrieel beleid	3
Verdrag van Maastricht	2
Algemene economische situatie	1

Tussen de Nederlandse en Vlaamse berichtgeving zagen we een significant verschil in de vermelding van de oorzaak van de eurocrisis, $\chi^2(7) = 39,225$; $p < .001$. In Vlaamse kranten (55%) werd opmerkelijk vaker een oorzaak vermeld voor de crisis dan in de Nederlandse dagbladen (40%). De oorzaak in Vlaamse kranten was opvallend vaker het nationale fiscale en sociale beleid (18%) dan in de Nederlandse kranten (8%). Daarnaast kwam het beleid van banken en financiële instellingen vaker als oorzaak aan bod in de Vlaamse kranten (14%) dan in de Nederlandse (7%). Volgens de Nederlandse kranten was de oorzaak van de crisis echter vaker te vinden in de structuur van het eurosysteem (8%) dan volgens de Vlaamse kranten (6%).

De verschillende krantentypes (financiële, kwaliteits-, en publiekskranten) berichten vrijwel gelijkaardig over de oorzaken van de eurocrisis. Er werden geen significante verschillen gevonden tussen de krantentypes, $\chi^2(14) = 17,078$; $p = .252$. Hypothese 1 van ons onderzoek kan bijgevolg niet aangenomen worden. Financiële kranten berichten immers niet vaker over de oorzaken van de crisis dan de andere krantentypes.

Over de verschillende jaren heen waren er wel significante verschillen waar te nemen, $\chi^2(14) = 76,788$; $p < .001$. In het begin van de eurocrisis werd er vaker gezocht naar oorzaken. In 2010 troffen we meer artikelen aan die een oorzaak aanhaalden (59%), dan wanneer de crisis verder gevorderd was in 2011 (46%) en 2012 (43%). Daarnaast werden er in 2010 opvallend meer artikelen gepubliceerd die de oorzaak situeerden binnen het nationale fiscale en sociale beleid van de landen (21%). In 2011 was er een opmerkelijk hoger aantal artikelen dat de oorzaak bij de politieke wereld legde (10%). In 2012 waren er significant meer artikelen

die het nationale industriële beleid als oorzaak aanduiden (6%) in vergelijking met 2010 en 2011. Algemeen kunnen we stellen dat hypothese 2 gesteund wordt: in het begin van de eurocrisis wordt er meer bericht over de mogelijke oorzaken van de crisis.

5.2. *Slachtoffers van de eurocrisis*

In de artikelen uit onze steekproef werden de slachtoffers van de eurocrisis meestal benoemd (74%). Bijna de helft van de artikelen (42%) verwees naar een specifiek land of een specifieke regio als benadeelde van de crisis. Wanneer er sprake was van een bepaald land, betrof dit meestal Griekenland ($n = 221$), gevolgd door Spanje ($n = 59$) en Italië ($n = 57$). Als er een regio werd genoemd als slachtoffer van de crisis, waren dit meestal de Zuid-Europese landen ($n = 185$). Naast landen of regio's werden private economische actoren (9%) vermeld als (mogelijke) slachtoffers. Deze artikelen verwezen dan voornamelijk naar commerciële banken. Ook de bevolking (5%) werd als slachtoffer beschouwd. Hier werd dan specifiek verwezen naar een bepaalde bevolkingsgroep, bijvoorbeeld de belastingbetaler, de middenklasse of de jongeren. Hypotheses 3 en 4 van dit onderzoek worden door de resultaten gesteund: Griekenland en de Zuid-Europese landen in het algemeen werden het vaakst voorgesteld als slachtoffer van de eurocrisis.

Daarnaast was er geen significant verschil tussen de Lage Landen in het benoemen van de slachtoffers, $\chi^2(4) = 7,604$; $p = .107$. Vlaamse en Nederlandse kranten verwezen wel vaker naar het eigen land als mogelijk slachtoffer. Nederland was een (mogelijk) slachtoffer van de crisis in de Nederlandse pers ($n = 15$), terwijl in geen enkel Vlaams artikel uit de steekproef Nederland als voornaamste slachtoffer werd opgevoerd. Ook in Vlaamse kranten werd het eigen land als potentieel slachtoffer gezien ($n = 31$), terwijl er slechts één artikel over Nederland als benadeelde sprak.

5.3. *Oplossingen voor de crisis*

5.3.1. *Wie moet voor een oplossing zorgen?*

In 75% van de artikelen werd een verantwoordelijke gesuggereerd om de eurocrisis op te lossen. De meest genoemde actor om de crisis op te lossen was de eurozone als groep (38%), gevolgd door de probleemlanden zelf (13%), de Europese Unie (9%), en de Europese Centrale Bank (8%). Het International Muntfonds/Wereldbank (3%), de landen zonder zware schuldproblemen (2%), en banken en private investeerders (2%) werden veel minder opgevoerd als de belangrijkste verantwoordelijken om een oplossing aan te reiken.

Nederlandse en Vlaamse kranten verschilden significant in het aanduiden van een verantwoordelijke voor een oplossing, $\chi^2(8) = 92,014$; $p < .001$. In de Nederlandse kranten (80%) werd vaker een verantwoordelijke aangeduid dan in de Vlaamse kranten (71%). Daarnaast keken Nederlandse kranten (46%) significant vaker naar de lidstaten van de eurozone om een oplossing te bieden dan Vlaamse kranten (30%). In Vlaanderen (13%) werd de oplossing opvallend vaker verwacht dan in Nederland (4%). Hypothese 5 wordt dus gesteund.

De aangewezen actoren om een oplossing aan te reiken verschilden significant tussen de drie jaren van onze studie, $\chi^2(16) = 65,785$; $p < .001$. Tussen 2010 en 2012 was er een opvallende daling in het aantal artikelen dat de problemlanden zelf als verantwoordelijke voor een oplossing zag. In 2010 vond nog 15% van de nieuwsberichten dat problemlanden het zelf maar moesten oplossen. Dit aantal daalde al licht in 2011 (14%), maar in 2012 werd dit aantal beduidend kleiner (8%).

5.3.2. Kortetermijnoplossingen

In de vorige paragrafen werd besproken wie werd aangewezen om de eurocrisis op te lossen, maar welke oplossing dit precies moest zijn wordt in deze en volgende paragrafen besproken. Eerst zullen de belangrijkste kortetermijnoplossingen besproken worden, daarna zullen de voornaamste langetermijnmaatregelen uit de krantenberichtgeving weergegeven worden. In tabel 3 wordt het voorkomen van de korte- en langetermijnmaatregelen in de kranten van de Lage Landen samen weergegeven.

TABEL 3. Frequentie van oplossingen voor de eurocrisis in de kranten (in %).

	Oplossing	Percentage
Korte termijn	Leningen door andere landen	21
	Verminderen van begrotingstekort	17
	Ingrepen van ECB	11
	Uitstel of kwijtschelding van schulden	5
	Groei- en relancemaatregelen	3
Lange termijn	Nationale en structurele hervormingen	21
	Meer macht en controle voor EU	21
	Ontbinding huidige eurozone	3

In twee derde van de artikelen (67%) werd een kortetermijnoplossing aangekaart. In de artikelen uit onze steekproef worden als voornaamste kortetermijnoplossing leningen door de andere landen naar voren geschoven, gevolgd door het vermin-

deren van het begrotingstekort. Ingrepen van de Europese Centrale Bank, zoals leningen en aankopen van staatspapier, kwamen ook geregeld in het nieuws. Andere kortetermijnoplossingen die geopperd werden, waren het uitstel of (gedeeltelijke) kwijtschelding van bestaande leningen, en groei- en relancemaatregelen.

Er waren echter significante verschillen tussen de twee regio's, $\chi^2(5) = 31,782$; $p < .001$. Het voornaamste verschil was de kortetermijnoplossing die in de Vlaamse kranten voornamelijk gezocht werd in het verminderen van het begrotingstekort (21%). Dit was minder het geval in de Nederlandse kranten (12%); hier werd vooral aandacht besteed aan leningen van andere landen (22%). Verder waren er significante verschillen tussen de soorten kranten, $\chi^2(10) = 26,081$; $p < .05$. De financiële kranten (70%) reikten vaker een kortetermijnoplossing aan dan de kwaliteitskranten (67%) en de publiekskranten (55%). Leningen van andere landen waren vooral aanwezig in financiële dagbladen (25%); deze kortetermijnoplossing kwam minder voor in kwaliteitskranten (21%) en publiekskranten (12%). Indien er aangeraden werd het begrotingstekort te verminderen op korte termijn, kwam dit vaker voor in publiekskranten (19%) dan in kwaliteitskranten (18%) en financiële kranten (15%).

Bij de vergelijking tussen de drie jaren uit deze studie werden significante verschillen aangetroffen, $\chi^2(10) = 108,123$; $p < .001$. Leningen van andere landen kwamen voornamelijk in 2010 (28%) voor; dit nam af in 2011 (20%) en 2012 (16%). Het verminderen van het begrotingstekort nam af doorheen de jaren: 2010 (21%), 2011 (17%), en 2012 (13%). Een omgekeerde beweging was waar te nemen bij de groei- en relancemaatregelen. In 2010 en 2011 (beide 1%) was er nauwelijks aandacht voor groeibeleid, maar deze aandacht nam significant toe in 2012 (9%). Een andere opvallende bevinding betrof de maatregelen van de ECB. Deze werden vaker genoemd in 2011 (14%) dan in 2010 (7%) en 2012 (6%).

5.3.3. Langetermijnoplossingen

De helft van de artikelen (51%) besprak een mogelijke langetermijnoplossing. Er waren twee prominente maatregelen op lange termijn in de berichtgeving over de eurocrisis: nationale structurele hervormingsmaatregelen in problemlanden, en meer macht en controle voor de EU over de nationale begrotingen. Veel minder frequent werd verwezen naar de mogelijkheid om de eurozone te ontbinden (zie tabel 3).

Tussen Nederland en Vlaanderen waren er geen significante verschillen waar te nemen, $\chi^2(4) = 9,033$; $p = .060$. In Nederland (55%) werd wel vaker een langetermijnoplossing gesuggereerd dan in Vlaanderen (47%). Een significant verschil was er tussen de krantentypen, $\chi^2(8) = 55,005$; $p < .001$. Eerste opvallend verschil was het feit dat publiekskranten veel minder vaak een langetermijnoplossing sug-

gereerden in de nieuwsberichten over de eurocrisis (28%) dan kwaliteitskranten (52%) en financiële kranten (57%). Zoals eerder bleek uit de resultaten over de kortetermijnoplossingen, kunnen we vaststellen dat over de langetermijnoplossingen meer werd bericht in de financiële kranten, gevolgd door de kwaliteitskranten. De publiekskranten besteedden het minste aandacht aan zowel korte- als langetermijnoplossingen. Hypothese 6 wordt gesteund.

De nationale structurele hervormingen kwamen het vaakst aan bod in financiële dagbladen (26%), gevolgd door kwaliteitskranten (22%) en publiekskranten (9%). Meer controle en macht op de nationale begrotingen door de EU werd het meest gevonden in kwaliteitskranten (23%) en financiële kranten (21%), maar minder in publiekskranten (11%). In publiekskranten werd het ontbinden van de eurozone (6%) echter meer gesuggereerd dan in kwaliteitskranten (3%) en financiële dagbladen (2%). Hypothese 7 van deze studie wordt dus gesteund door de resultaten. Publiekskranten stellen vaker de ontbinding van de eurozone voor als oplossing voor de eurocrisis.

Als we de drie jaren uit ons onderzoek vergelijken, was er geen stijging waar te nemen in het percentage artikelen dat oplossingen aanreikte aan de lezer. Integendeel, in 2010 (59%) waren er meer artikelen met een aangereikte oplossing dan in 2011 (46%) en 2012 (43%). Hypothese 8 van ons onderzoek wordt dus niet gesteund. De voorgestelde langetermijnoplossingen verschilden wel significant naargelang van het bestudeerde jaar in onze steekproef, $\chi^2(8) = 53,146; p < .001$. Ten eerste viel op dat er steeds minder heil gezien werd in de nationale structurele hervormingen in de probleemlanden (in 2010, 26%; in 2011, 23%; en in 2012, 15%). Hoewel het een marginaal standpunt bleef, werd tegelijkertijd vastgesteld dat het opbreken van de eurozone steeds vaker geopperd werd (in 2010, 2%; in 2011, 3%; en in 2012, 5%). In 2012 (30%) waren er opvallend meer artikelen die de controle over de nationale begrotingen door de EU liever zagen toenemen dan in 2010 (23%) en 2011 (16%).

5.4. *Gevolgen van de voorgestelde maatregelen*

Een derde van de artikelen (33%) uit onze steekproef besprak de mogelijke uitwerking van de voorgestelde steunmaatregelen. De meest voorkomende voorspelling was dat er een verdere overdracht van de nationale soevereiniteit naar de Europese instituten zou plaatsvinden (13%). Daarnaast werd vaak verwacht dat de euro zou overleven of zelfs zou versterken (9%). Artikelen die het einde van de huidige eurozone voorspelden werden echter ook gepubliceerd in de Lage Landen, hoewel het bij een marginale minderheid bleef (5%). Het ontstaan van een langdurige geldstroom naar de probleemlanden (2%) werd zelden voorspeld, evenmin als een pan-Europese inflatie (1%).

De voorspellingen verschilden significant tussen Vlaanderen en Nederland, $\chi^2(6) = 43,691$; $p < .001$. In Nederland (37%) werd de potentiële toekomstige impact van de steunmaatregelen vaker beschreven dan in Vlaanderen (29%). Vlaamse kranten (15%) besteedden meer aandacht aan de diepere integratie van de eurozone dan Nederlandse dagbladen (11%). De belangrijkste verwachting in Nederlandse kranten was echter het behoud of versterken van de huidige euro (12%); in Vlaanderen was dit minder het geval (7%). Hypothese 9 wordt dan ook door de resultaten gesteund. Ook de krantensoorten verschilden significant in het berichten over de mogelijke gevolgen van de steunmaatregelen, $\chi^2(12) = 29,807$; $p < .05$. De financiële kranten (13%) en de kwaliteitskranten (13%) verwachtten vooral dat de eurolanden meer bevoegdheden zouden overdragen aan de EU, waardoor er sprake zou zijn van een diepere integratie; in publiekskranten kwam dit minder vaak voor (10%). Gelijklopend was het berichten over het behoud of de versterking van de euro. Dit werd vooral besproken in financiële kranten (12%) en kwaliteitskranten (9%), maar dit was niet het geval in publieksdagbladen (6%). De belangrijkste verwachting in publiekskranten was net dat het europroject zou mislukken, of dat de eurozone zou ontbonden worden (12%). Deze voorspelling kwam significant minder aan bod in financiële kranten (5%) en kwaliteitskranten (4%). Hypothese 10 wordt dus gesteund door de resultaten: financiële kranten en kwaliteitskranten voorspelden vaker het behoud of de versterking van de euro; publiekskranten daarentegen voorspelden vaker het einde van de euro.

Over de jaren heen waren er significante verschillen waar te nemen, $\chi^2(12) = 47,252$; $p < .001$. In 2010 en 2011 (beide 11%) waren er minder artikelen die een diepere Europese integratie verwachtten dan in 2012 (19%). Opvallend was ook de gelijktijdige daling van het geloof in het behoud van de euro (14% in 2010, 9% in 2011, en 7% in 2012). Er was bovendien een lichte stijging in het aantal artikelen tussen 2010 (6%) en 2011 (4%) enerzijds en 2012 (7%) anderzijds dat een mislukking van de euro in gedachten had. Hypothese 11 wordt dus niet gesteund. Hoewel het aantal artikelen toenam dat een verdere Europese integratie verwachtte, daalde het geloof in het behoud of de versterking van de euro en steeg gelijktijdig de verwachting dat het europroject zou mislukken.

5.5. *Waar zitten de verschillen in framing tussen Vlaanderen en Nederland?*

De resultaten wijzen op zowel gelijkenissen als verschillen tussen de twee regio's. Om een overzicht te bieden, worden alle frame-elementen uit dit onderzoek vergeleken per regio (zie tabel 4).

Vlaanderen en Nederland berichtten in grote lijnen op eenzelfde manier over de eurocrisis. Zowel over de oorzaak van de crisis (het fiscale en sociale beleid

van de lidstaten) als over de voornaamste slachtoffers (Griekenland en de andere Zuid-Europese landen) berichtten beide regio's op een gelijkaardige manier. Het verschil in framing tussen Vlaanderen en Nederland bevond zich in het aanreiken van de oplossing en het gevolg van deze maatregelen. De Vlaamse kranten stelden vooral dat de EU met een oplossing moest komen door de lidstaten te verplichten het begrotingstekort te verminderen, dat er nationale en structurele hervormingen moesten volgen en dat er meer macht moest worden overgeheveld naar de EU. Dit alles zou volgens de Vlaamse kranten moeten leiden tot een diepere integratie van de eurozone. In de Nederlandse dagbladen werd de oplossing vooral gezocht bij de landen van de eurozone die leningen moesten aanreiken aan de zwakkere lidstaten. Op lange termijn vonden de Nederlandse kranten dat er nationale en structurele hervormingen nodig waren en dat tegelijk meer macht moest worden overgeheveld naar de EU. De voorspelde gevolgen van deze maatregelen waren dat de euro zou blijven bestaan of zelfs zou versterken. Zoals verwacht is het belangrijkste verschil tussen de twee regio's dat Vlaanderen de oplossing voor de crisis vooral zoekt in de schoot van de Europese Unie, terwijl Nederland meer heil ziet in een samenwerking tussen de eurolanden zelf.

TABEL 4. Frame-elementen van de eurocrisis per regio.

	Oorzaak	Slachtoffer	Oplossing			Gevolg van maatregel
			Actor	Korte termijn	Lange termijn	
Vlaanderen	Nationaal fiscaal en sociaal beleid	Griekenland en Zuid-Europa	EU	Verminderen van het begrotingstekort	Nationale en structurele hervormingen + meer macht naar EU	Diepere integratie van de eurozone
Nederland	Nationaal fiscaal en sociaal beleid	Griekenland en Zuid-Europa	Landen van de eurozone	Leningen door andere landen	Nationale en structurele hervormingen + meer macht naar EU	Behoud of versterking van de eurozone

6. Conclusie en discussie

De oorzaken van de eurocrisis zijn talrijk. Dit bleek zowel uit de literatuurstudie als uit de analyses van dit onderzoek. In bijna de helft van de artikelen werd een oorzaak vernoemd. De voornaamste oorzaak volgens de nieuwsverslaggeving was het nationale fiscale en sociale beleid, zoals de hoge staatsschulden en het lakse begrotingsbeleid in sommige landen. Een tweede belangrijke oorzaak in de nieuwsartikelen was het beleid van banken en financiële markten. Het gebrekkige

management van de politieke wereld en de weinig solide structuur van het euro-systeem waren andere belangrijke oorzaken in de onderzochte printmedia. In 74% van de artikelen werd een slachtoffer benoemd. Bijgevolg zal het publiek voornamelijk denken aan slachtoffers van deze crisis. Zoals verwacht waren Griekenland en bij uitbreiding de Zuid-Europese landen de grootste slachtoffers van de eurocrisis. Uit de steekproef bleek, net zoals in de Eurobarometer-peiling (Europese Commissie, 2013a), dat de oplossing voornamelijk verwacht werd van de EU of van de landen van de eurozone samen. In de eerste plaats werden leningen vanwege de verschillende EU-landen en de ECB gesuggereerd als kortetermijnoplossing. Verder werd de nadruk vooral gelegd op rigoureuze besparingen in plaats van op maatregelen die erop gericht waren de groei opnieuw te stimuleren. Indien er gesproken werd over langetermijnmaatregelen, waren dit voornamelijk nationale structurele hervormingen en de wens naar meer macht voor de EU. Kortetermijnmaatregelen (67%) kwamen vaker aan bod dan langetermijnmaatregelen (51%). Bijgevolg zal de lezer verwachten dat er snel werk wordt gemaakt van een oplossing, hoewel de oplossing op lange termijn niet vergeten wordt. De Eurobarometer-peiling rond de publieke opinie in Europa voorspelde dat Europa sterker uit de crisis zou komen. Dit komt ook naar voren in ons onderzoek. De meeste krantenartikelen wekken immers de indruk dat de toekomst van de euro gunstig zal zijn. De herstelmaatregelen zullen effectief zijn, waardoor de eurozone zal overleven en er sprake zal zijn van een diepere integratie. Aangezien de publieke opinie ten aanzien van de euro grotendeels bepaald wordt door de nieuwsberichtgeving, kunnen we op basis van ons onderzoek verwachten dat de Nederlanders en de Vlamingen de toekomst van de eurozone positief tegemoet zien.

De nieuwsberichtgeving over de eurocrisis liet een aantal belangrijke verschillen zien tussen Vlaanderen en Nederland. Een eerste verschil betrof de oorzaak van de crisis, die vaker werd weergegeven in de Vlaamse krantenartikelen (55%) dan in de Nederlandse (40%). Wie deze crisis moest oplossen, werd vaker vermeld in Nederland (80%) dan in Vlaanderen (71%). In Nederland werd er vooral gedacht aan een samenwerking tussen de landen van de eurozone. In Vlaanderen werd een oplossing verwacht van de EU. Dit steunt de hypothese dat Nederlanders minder vertrouwen hebben in de EU (Europese Commissie, 2013b). Wat de kortetermijnoplossing betrof, lag de focus in Vlaanderen vooral op het verminderen van het begrotingstekort, terwijl in Nederland meer gekeken werd in de richting van leningen aan de zwakkere landen. Dit is enigszins verrassend, omdat de Nederlandse kabinetten-Rutte I en II bekend staan om hun 'harde' besparingsbeleid. Ook op langetermijnmaatregelen werd meer gewezen in de Nederlandse krantenartikelen (55%) dan in de Vlaamse (47%), maar de voorgestelde maatregelen waren vrijwel identiek: nationale structurele hervormingen en een grotere macht over de nationale begrotingen voor de EU. De mogelijke impact van al deze steunmaatregelen werd vaker beschreven in de Nederlandse pers (37%) dan in de Vlaamse (29%).

Een punt waarop beide regio's op eenzelfde manier berichtten, was het aanduiden van de slachtoffers van de eurocrisis. Griekenland werd gezien als het voornaamste slachtoffer, samen met de andere Zuid-Europese landen.

Algemeen kunnen we op basis van de resultaten van dit onderzoek stellen dat Vlaamse kranten vaker de oorzaken van de crisis in kaart brachten, daar waar Nederlandse bladen meer berichtten over de mogelijke oplossingen, de verantwoordelijken om deze crisis op te lossen, en de mogelijke impact van deze oplossingen. Nederland lijkt volgens onze resultaten meer oplossingsgericht te berichten dan Vlaanderen. De kritischere houding van Nederland tegenover de EU speelt hier wellicht een belangrijke rol. In Europa kunnen we echter ook eurosceptische landen onderscheiden die weinig vertrouwen hebben in de EU, zoals het Verenigd Koninkrijk, Cyprus, Italië, Spanje en Griekenland (Europese Commissie, 2013b). Verwacht kan worden dat de kranten uit deze landen vaker zullen berichten over de ontbinding van de eurozone dan de Lage Landen, en minder heil zien in een oplossing binnen de schoot van de EU. Ook kan er een verschil in framing verwacht worden tussen de economisch sterkere en zwakkere lidstaten. Economisch zwakkere landen zullen vaker de oorzaak buiten zichzelf plaatsen en zullen eerder zoeken naar een oplossing van buitenaf. De economisch sterkere landen zullen de schuld van de crisis vooral leggen bij de Zuid-Europese lidstaten, en om de crisis op te lossen zullen ze ook een bijdrage verwachten van de problemlanden.

Daarnaast waren er verschillen in de berichtgeving over de eurocrisis tussen de krantentypes. Hoewel het aanduiden van oorzaken en schuldigen vrijwel gelijkaardig was in de drie krantentypes, waren er wel significante verschillen wat de oplossingen betrof. Financiële kranten publiceerden opmerkelijk meer artikelen met een korte- en/of langetermijnoplossing. Publiekskranten presenteerden het minst vaak artikelen met een oplossing voor de crisis; ze hadden enkel meer aandacht voor het ontbinden van de eurozone. In lijn met de verwachtingen kunnen we stellen dat financiële kranten diepgaander op zoek gingen naar oplossingen voor de eurocrisis, gevolgd door de kwaliteitskranten. Publiekskranten beperkten zich vaker tot een bondige opsomming van de feiten. Elk krantentype heeft dus, niet onverwachts en deels als uiting van een marktreflex, duidelijk een verschillende publieksgroep voor ogen bij het belichten van de eurocrisis, hetgeen het onderscheiden beeld oplevert.

In het begin van de eurocrisis werd er, logischerwijs, meer aandacht besteed aan de oorzaken van de crisis. Naarmate de crisis vorderde, werd er echter niet meer aandacht besteed aan de oplossingen van de eurocrisis. Er waren significante verschillen waar te nemen bij het voorstellen van oplossingen naarmate de crisis vorderde. Het aantal artikelen dat de problemlanden zelf verantwoordelijk stelde, daalde tussen 2010 en 2012. Ook de aard van de oplossing veranderde. Leningen en het verminderen van het begrotingstekort werden steeds minder gepresenteerd. Tegelijk was er een stijging waar te nemen wat het groeibeleid betrof. Enkel be-

sparen bleek niet zaligmakend meer. In de artikelen uit de steekproef werd steeds meer gesproken over een ontbinding van de huidige eurozone. De krantenanalyse liep tot halfweg 2012, maar hoe is de berichtgeving sindsdien verlopen? De berichtgeving zal in de periodes erna wellicht steeds minder aandacht besteden aan de oorzaken van de crisis, en de lezer zal steeds meer zicht krijgen op de gevolgen van de oplossingen en op de toekomst van de eurozone.

De steekproef bevatte per land twee kwaliteitskranten, terwijl er daarnaast slechts één publiekskrant en één financiële krant werden opgenomen in de analyses. Enige voorzichtigheid met het veralgemenen van de data is dan ook aanbevolen. In vervolgonderzoek zouden best voor de andere krantensoorten ook twee kranten geanalyseerd worden. Een andere interessante aanvulling aan dit onderzoek is het meten van de besproken effecten van de berichtgeving over de eurocrisis. Zoals vermeld in de inleiding, wordt door middel van framing een cognitief denkkader geactiveerd bij de ontvanger dat gelijkaardig is aan de originele boodschap. Door middel van experimenten kan nagegaan worden of en in welke mate deze effecten voorkomen bij de berichtgeving over de eurocrisis.

Bibliografie

- Ahearn, R.J., Jackson, J.K., Mix, D.E. & Nelson, R.M. (2012). *The Future of the Eurozone and U.S. Interests, CRS Report for Congress*. Washington DC: Congressional Research Services, 17 January 2012.
- Boomgaarden, H.G., van Spanje, J., Vliegthart, R. & de Vreese, C.H. (2011). Covering the Crisis: Media Coverage of the Economic Crisis and Citizens' Economic Expectations. *Acta Politica*, 46 (4), 353-379.
- Cappella, J.N. & Jamieson, K.H. (1997). *Spiral of Cynicism. The Press and the Public Good*. New York: Oxford University Press.
- De Vreese, C.H. (2003). Television Reporting of Second-order Elections. *Journalism Studies*, 4 (2), 183-198.
- De Vreese, C.H. (2007). A Spiral of Euro-skepticism: The Media's Fault? *Acta Politica*, 42 (2/3), 271-286.
- De Vreese, C.H. & Boomgaarden, H.G. (2005). Projecting EU Referendums: Fear of Immigration and Support for European Integration. *European Union Politics*, 6 (1), 59-82.
- De Vreese, C.H., Peter, J. & Semetko, H.A. (2001). Framing Politics at the Launch of the Euro: A Cross-national Comparative Study of Frames in the News. *Political Communication*, 18, 107-122.
- d'Haenens, L. (2005). Euro-vision: The Portrayal of Europe in the Quality Press. *Gazette: The International Journal of Communication Studies*, 67 (5), 419-440.

- Duch, R. (2007). *The Economic Vote: How Political and Economic Institutions Condition Election Results*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Entman, R.M. (1993). Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm. *Journal of Communication*, 43, 51-58.
- Entman, R.M. (2003). Cascading Activation: Contesting the White House's Frame after 9/11. *Political Communication*, 20 (4), 415-432.
- Entman, R.M. (2004). *Projections of Power: Framing News, Public Opinion, and U.S. Foreign Policy*. Chicago: University of Chicago Press.
- Europese Commissie (2009). *Flash Eurobarometer 279: The Euro Area 2009. Public Attitudes and Perceptions*. Brussel: Directorate-General Communication.
- Europese Commissie (2012). *Flash Eurobarometer 362: The Euro Area*. Brussel: Directorate-General Communication.
- Europese Commissie (2013a). *Europeans, the European Union and the Crisis. Standard Eurobarometer 79*. Brussel: Directorate-General Communication.
- Europese Commissie (2013b). *Public Opinion in the European Union. Standard Eurobarometer 80*. Brussel: Directorate-General Communication.
- Goffman, E. (1993). *Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience*. Boston, MA: Northeastern University Press.
- Hall, P.A. (2012). The Economics and Politics of the Euro Crisis. *German Politics*, 21 (4), 355-371.
- Hayes, A.F. & Krippendorff, K. (2007). Answering the Call for a Standard Reliability Measure for Coding Data. *Communication Methods and Measures*, 1, 77-89.
- Joris, W., d'Haenens, L., Van Gorp, B. & Vercruyse, T. (2013). Eurocrisis in het nieuws. Een framinganalyse van de verslaggeving in Vlaamse kranten. *Tijdschrift voor Communicatiewetenschap*, 41 (2), 162-183.
- Lund, A.B. & Willig, I. (2010). *One Week of News 1999-2008*. Aarhus: Ajour.
- Matthes, J. & Kohring, M. (2008). The Content Analysis of Media Frames: Towards Improving Reliability and Validity. *Journal of Communication*, 58, 258-279.
- Morton, T. & Duck, J. (2001). Communication and Health Beliefs. Mass and Interpersonal Influences on Perceptions of Risk to Self and Others. *Communication Research*, 28 (5), 602-626.
- Müller, J.W. (2012). Europe's Perfect Storm. The Political and Economic Consequences of the Eurocrisis. *Dissent*, 59 (4), 47-53.
- Salines, M., Glöckler, G. & Truchlewski, Z. (2012). Existential Crisis, Incremental Response: The Eurozone's Dual Institutional Evolution 2007-2011. *Journal of European Public Policy*, 19, 665-681.
- Scheufele, D.A. (1999). Framing as a Theory of Media Effects. *Journal of Communication*, 49, 103-122.
- Scheufele, D.A. & Tewksbury, D. (2007). Framing, Agenda Setting, and Priming: The Evolution of Three Media Effects Models. *Journal of Communication*, 57, 9-20.

- Semetko, H.A. & Valkenburg, P.M. (2000). Framing European Politics: A Content Analysis of Press and Television News. *Journal of Communication*, 50 (2), 93-109.
- Teulings, C., Bijlsma, M., Gelauff, G., Lejour, A. & Roscam Abbing, M. (2011), *Europa in Crisis. Het Centraal Planbureau over de schulden en de toekomst van de eurozone*. Amsterdam: Uitgeverij Balans.
- Tversky, A. & Kahneman, D. (1981). The Framing Decisions and the Psychology of Choice. *Science*, 211, 453-458.
- Valkenburg, P.M., Semetko, H.A. & de Vreese, C. (1999). The Effect of News Frames on Readers' Recall and Thoughts. *Communication Research*, 26, 550-568.
- Van Gorp, B. (2010). Strategies to Take Subjectivity Out of Framing Analysis. In P. D'Angelo & J.A. Kuypers (Eds.), *Doing News Framing Analysis: Empirical and Theoretical Perspectives* (pp. 84-109). New York: Routledge.
- Visser, M. (2012). *De eurocrisis: onthullend verslag van politiek falen*. Amsterdam: Business Contact.
- Wihlborg, C., Willett, T.D. & Zhang, N. (2010). *The Euro Crisis: It Isn't Just Fiscal and It Doesn't Just Involve Greece*. Claremont, CA: Claremont McKenna College Robert Day School of Economics and Finance Research Paper No. 2011-03.